

CDA**Zuid-Holland****ONZE VISIE VOOR****CAMPUS ZUID-HOLLAND**

De toekomst van de Zuid-Hollandse economie: innovatief,
circulair en weerbaar.

INHOUDSOPAVE

.....	0
CAMPUS ZUID-HOLLAND	2
<i>Visie.....</i>	<i>2</i>
SAMENVATTING	3
<i>Campus Zuid-Holland: strategie voor groei en samenwerking</i>	<i>3</i>
HOOFDSTUK 1 INLEIDING	5
<i>Veiligheid, innovatie en urgentie: Zuid-Holland in een veranderende wereld.....</i>	<i>5</i>
<i>Doel van dit visiestuk.....</i>	<i>6</i>
HOOFDSTUK 2 WEERBARE ECONOMIE	8
<i>Het belang van een weerbare economie</i>	<i>8</i>
<i>De circulaire transitie als motor voor de toekomstbestendige economie.....</i>	<i>8</i>
<i>Meervoudige meerwaarde leveren met Dual-Use oplossingen</i>	<i>8</i>
<i>Internationale OEM ' s en grote bedrijven als vliegwiel voor innovaties</i>	<i>9</i>
<i>Human capital en schaarste.....</i>	<i>9</i>
<i>Groeien naar één complementair ecosysteem.....</i>	<i>9</i>
HOOFDSTUK 3 ANALYSE HUIDIGE KANSSEN EN UITDAGINGEN	10
<i>Naar een geïntegreerd Ecosysteem</i>	<i>10</i>
HOOFDSTUK 4 STRATEGISCHE PRIORITEITEN VOOR HET INNOVATIE-ECOSYSTEEM	14
<i>Kernopgaven.....</i>	<i>14</i>
<i>Overige randvoorwaarden voor realisatie Campus Zuid-Holland.....</i>	<i>15</i>
HOOFDSTUK 5 AANBEVELINGEN EN VOORGESTELDE ACTIES	17
<i>Bouw een ecosysteem met een samenwerkingscultuur.....</i>	<i>17</i>
<i>Stel strategische ruimtelijke prioriteiten.....</i>	<i>18</i>
<i>Fysieke en digitale bereikbaarheid</i>	<i>18</i>
<i>Versterk het internationale profiel.....</i>	<i>19</i>
HOOFDSTUK 6 APPÈL!	20

Campus Zuid-Holland

Visie

Onze visie voor Campus Zuid-Holland biedt een strategisch perspectief op het innovatielandschap in Zuid-Holland, met speciale aandacht voor circulaire en dual use bedrijvigheid. Deze visie is een uitnodiging tot gesprek, geen kant-en-klare blauwdruk. Het is in het belang van ons allemaal om nu te bouwen aan een robuuste en toekomstbestendige economie, samen kunnen wij dit realiseren.

Dit visiedocument is opgesteld onder leiding van CDA-Statelid Arjen Veerman. Wij danken alle betrokken leden en experts die hebben bijgedragen aan de totstandkoming.

Auteur:

Arjen Veerman | Statelid CDA Zuid-Holland

In samenwerking met de lokale CDA fracties van Rotterdam, Den Haag, Delft, Leiden, Noordwijk, Katwijk, Zoetermeer, Dordrecht en Gorinchem.

Adviseurs:

Inge van Dijk | Tweede Kamerlid CDA

Tom Berendsen | Fractievoorzitter CDA Europees Parlement

Arjen Siegmann | Econoom Wetenschappelijk Instituut CDA

Meindert Stolk | Gedeputeerde CDA Zuid-Holland

Diverse experts en bestuurders vanuit de Zuid-Hollandse campussen

Contact: aj.veerman@pspzh.nl

Samenvatting

Campus Zuid-Holland: strategie voor groei en samenwerking

Zuid-Holland heeft de potentie om een sterk merk op te bouwen als een toonaangevende economische regio die alles in huis heeft. Campus Zuid-Holland is geen plan om een fysiek geïntegreerde campus te ontwikkelen, maar een aanmoediging om Zuid-Holland te positioneren als het grootste innovatie-ecosysteem van Nederland. Met meerdere campussen van nationaal belang, en nog tal van andere innovatieve hubs en clusters heeft Zuid-Holland als enige provincie alles in huis. Het menselijk kapitaal, de kennis en expertise, toonaangevende campussen en universiteiten, maar toch blijft veel potentie onbenut en heeft onze economie het zwaar. De potentie van Zuid-Holland is ongekend. Dit vraagt om een stevige focus op het verdienvermogen, vestigingsklimaat en een transitie van een gefragmenteerd economisch landschap naar een complementair ecosysteem.

Campus Zuid-Holland is een uitnodiging tot gesprek en discussie om, over campusgrenzen heen, de economische potentie van ons rijke innovatielandschap verder te ontsluiten. Met drie universiteiten en 5 campussen die samen de kopgroep innovatiecampussen vormen, aangevuld met tal van kleinere innovatie clusters, is de Zuid-Hollandse economie gebaat bij een overkoepelende strategie en werkwijze. Dit kan bijvoorbeeld bijdragen aan verbeterd kennismanagement, scherpere focus en complementair samenwerken binnen de provincie. Dit kan oplossingen bieden tegen versnippering, voor beter geïntegreerde samenwerking, en voor (met name digitale) verbondenheid ter versterking van elkaar. Tegelijkertijd is de druk op de ruimte groot, en moeten we keuzes maken binnen schaarste. Dit vraagt om goede regie en strategische samenwerking vanuit een gedeelde langetermijnvisie.

Daarom stelt het CDA Zuid-Holland in dit visiestuk 3 prioriteiten met als doel toe te werken naar een Campus Zuid-Holland als economisch ecosysteem. Dit vraagt om:

- a) Een integraal verbonden netwerk van innovatieve campussen in Zuid-Holland
- b) Een omslag van onderlinge concurrentie naar een gezamenlijke strategie
- c) Een heldere profilering van Zuid-Holland als meest innovatieve regio van NL

Concreet wordt met dit visiestuk een flinke stap vooruit beoogd waarmee Campus Zuid-Holland een versterking betekent van alle campussen en clusters individueel, maar meer nog van het overkoepelende ecosysteem. Mogelijke oplossingen die wij in dit visiestuk aandragen zijn een regietafel, kennisloket, en gezamenlijk instrumentarium waardoor bedrijven sneller kunnen groeien,

bijvoorbeeld door Original Equipment Manufacturers (OEM's)¹ te verbinden aan campussen die hier behoefte aan hebben. Binnen deze inzet worden maatschappelijke randvoorwaarden, zoals ethiek, bereikbaarheid en draagvlak, zwaar meegewogen.

Voor dit visiestuk is de scope bewust beperkt tot campussen waarbinnen het innovatieve ecosysteem direct raakt aan zowel circulaire als dual-use technologieën, wat betekent dat ze civiel en militair inzetbaar zijn. Dit resulteert in een expliciete focus op hoogtechnologische maakindustrie, cyber en security, ruimtevaarttechnologie en life sciences en health. Dit is voor dit visiestuk breder opgevat dan de campussen van nationaal belang en beslaat TU Campus Delft, BioTech Campus Delft, BioScience Park Leiden, NL Space Campus Noordwijk, maar ook Hague Security Delta, Unmanned Valley Katwijk en Dutch Innovation park Zoetermeer.

¹ Dit zijn bedrijven die producten leveren ten behoeve van een merkleverancier van eindproducten.

Hoofdstuk 1 Inleiding

Veiligheid, innovatie en urgentie: Zuid-Holland in een veranderende wereld

Momenteel gebeurt er van alles op het wereldtoneel. De geopolitieke kaarten worden flink geschud, en conflicten zoals de oorlogen in Oekraïne en Gaza hebben ook impact op onze samenleving. Daarnaast eist de mens op steeds meer punten te veel van de aarde, wat grote gevolgen zal hebben. Kritieke materialen worden schaars en het klimaat verandert, waardoor een nieuwe balans nodig is. De rol van Europa in de wereldpolitiek wordt kleiner. Met dit alles komt met het besef dat veiligheid en innovatie nauw met elkaar verbonden zijn. Europa kan het zich niet veroorloven om in grote mate afhankelijk te blijven van strategische technologieën, grondstoffen en producten uit andere continenten. Dit blijkt onder meer uit het rapport “The Future of European Competitiveness” van Mario Draghi en Re-Arm Europe van Ursula von der Leyen.

Als wij inzoomen op Zuid-Holland vertaalt dit alles zich in grote maatschappelijke en economische opgaven. De opbouw van een circulaire, innovatieve en concurrerende economie die de Zuid-Hollandse economie versterkt, vraagt om een aangescherpte strategie. Opgaven op het gebied van digitalisering, fysieke en digitale veiligheid en gezondheid vragen om hechte samenwerking en een schaalgrootte waarop Zuid-Holland mondiaal kan concurreren. De provincie Zuid-Holland heeft een ideaal fundament met universiteiten, campussen, kennisinstituten, internationale bedrijven en een rijk scala aan MKB technologische maakbedrijven. Samen vormen zij een motor onder de brede welvaart en concurrentiekracht van onze regio.

Tegelijk is de potentie zoveel meer dan wat we nu zien. Campussen opereren vaak los van elkaar, al is er inmiddels wel een nationaal netwerk waarin de campussen van nationaal belang elkaar met regelmaat spreken. Regionaal blijven er nog wel kansen liggen om doorbraken te realiseren. Dit komt mede doordat individuele prestaties meer beloond worden dan toegevoegde waarde. Meer samenhang en gezamenlijke regie dragen eraan bij het potentieel te verzilveren.

Met dit visiestuk willen wij de kracht van bestaande campussen en innovatieve clusters samenbrengen. Niet met een fysieke campus, wat zelfs zeer onwenselijk zou zijn, maar door te werken aan een overkoepelend netwerk waarin talent, onderzoek en valorisatie elkaar versterken. Een ecosysteem waarin bedrijven sneller kunnen groeien en maatschappelijke uitdagingen het hoofd bieden met economische en maatschappelijke waardevolle innovaties.

Daarom richten wij ons in dit visiestuk tot strategische technologieën die maatschappelijke meerwaarde hebben. Daarin ziet het CDA Zuid-Holland voor de komende jaren, of liever decennia, een toenemend belang voor circulaire

economische bedrijvigheid en dual-use oplossingen, bijvoorbeeld binnen ruimtevaarttechnologie, maritieme maak, cyber, biotech en hightech. Het gaat hier nadrukkelijk om het slimmer benutten van de technologische kracht die ons innovatielandschap rijk is.

Om de potentie van ons innovatielandschap te verzilveren is een nieuwe manier van organiseren nodig. Campus Zuid-Holland kan in organisatiekundig oogpunt gezien worden als een holistisch systeem, waarin campussen autonoom blijven werken, waarbij zij hun unieke identiteit en structuur kunnen behouden. Tegelijk wordt er, op thematiek waarin dit wenselijk is, een overkoepelende samenwerking opgebouwd om doorbraken te realiseren, en te voorkomen dat individuele campussen zelf het wiel opnieuw uit hoeven te vinden.

Ondertussen is de urgentie hoog. Dit visiestuk komt in een tijd waarin de economie in Zuid-Holland onder hoge druk staat, onder meer met 25% van de bedrijven die overweegt te vertrekken. Een stap vooruit is daarmee geen luxe, maar noodzakelijk om het verdienvermogen van bedrijven te versterken en de brede welvaart voor inwoners te versterken.

Doel van dit visiestuk

De titel laat de gezamenlijke ambitie van dit visiestuk al zien: Campus Zuid-Holland, niet letterlijk één fysieke campus, maar een integraal verbonden ecosysteem waarin de drie universiteiten, de vijf zogenaamde kopgroep innovatiecampussen, en kleinere campussen, samen met bedrijven, overheid en kennisinstellingen werken aan een samenhangend innovatie-ecosysteem die de transitie naar een toekomstbestendige economie mogelijk gaat maken. Dit visiestuk agendeert de urgentie om keuzes te maken die ons innovatielandschap versterken, en schetst een pad dat ons tot een integraal ecosysteem kan leiden.

Het centrale kerndoel is de transitie van een brede fragmentatie naar een inherent verbonden **Campus Zuid-Holland**. Om dit te bereiken stellen wij drie strategische doelen:

1. **Een gezamenlijke visie:** De eerste stap richting Campus Zuid-Holland is een overkoepelende samenwerking waarin de campussen, fieldlabs en kennisinstellingen in Zuid-Holland verbonden zijn en effectief samenwerken om overstijgende belangen te behartigen. Dit geeft inzicht in afzonderlijke initiatieven, en daarmee ook in kansen waar partijen elkaar kunnen versterken door uitdagingen in partnerschap het hoofd te bieden.
2. **Hybride organisatie-model:** Om Campus Zuid-Holland tot een succes te maken worden er aanbevelingen gedaan voor de versterking van het innovatieve ecosysteem. Door een hybride organisatie-model na te streven wordt zowel de unieke identiteit als de autonomie van campussen gewaarborgd, en kan er sneller en effectiever geacteerd worden op overkoepelende uitdagingen. Dit kan concreet door een provinciale regietafel, thematische partners en een kennisloket die ondersteunt met kennis en expertise, netwerk, en middelen.

3. **Positionering van Zuid-Holland als innovatieve topregio:** Ook helpt een centraal overkoepelend merk om op specifieke punten meer resultaat te boeken, met name op het internationale toneel. Dit stelt ons beter in staat Zuid-Holland te presenteren als de onderscheidende innovatieve regio die kan concurreren op mondiale schaal. Dit draagt bij aan het aantrekken van kapitaal, talent, en innovatieve bedrijvigheid, niet in de laatste plaats mondiaal opererende OEM's. Campus Zuid-Holland is bedoeld als aanvulling en versterking van de campussen, en daarmee van het provinciale innovatielandschap, zonder individuele campussen op welke manier dan ook te beperken.

Hoofdstuk 2 Weerbare Economie

Het belang van een weerbare economie

De Zuid-Hollandse economie ondergaat een fundamentele transitie. Dit maakt onze economie in deze fase kwetsbaarder, maar geeft ook unieke kansen. Mondiale ontwikkelingen op het gebied van geopolitiek, klimaat, digitalisering en AI, maar ook trends zoals de vergrijzing, hebben fundamentele impact op onze economie. De uitdaging binnen de onderstaande trends is om de juiste strategische keuzes te identificeren om kansen te verzilveren zonder in de valkuilen van deze transitie te trappen.

De circulaire transitie als motor voor de toekomstbestendige economie

Zuid-Holland is een sterk geïndustrialiseerde regio. Met de Rotterdamse Haven en de (glas)tuinbouw huisvest onze provincie de twee grootste nationale economieën. De maakindustrie, niet in de laatste plaats maritieme en/of hoogtechnologische MKB-bedrijven, vormt al decennia een stuk van de ruggengraat voor onze economie. Chemie is een drijvende kracht in de haven, en de Zuid-Hollandse glastuinbouw speelt een mondiale sleutelrol voor innovatie binnen de sector. De urgentie en kansen voor circulaire en duurzame oplossingen zijn enorm. Nieuwe technologieën maken hergebruik van materialen, biobased productie en energie-innovaties mogelijk, en dit kan een sleutelrol gaan spelen in de toekomstige internationale concurrentiekracht en regionale werkgelegenheid.

Meervoudige meerwaarde leveren met Dual-Use oplossingen

Ruimtevaarttechnologie, maritieme innovaties, cyber veiligheid en weerbaarheid, maar ook dronetechnologie en biomedische toepassingen hebben vaak civiele en defensieve potentie. Met de geopolitieke spanningen die toenemen, neemt ook de relevantie voor deze technologieën toe. De meerwaarde van deze technologieën zit niet alleen in de versterking van onze defensieve capaciteiten, zowel in fysieke als digitale zin, maar juist ook in civiele toepassingen die positieve invloed kunnen hebben op de levenskwaliteit van inwoners. Binnen het maatschappelijke debat, en de politieke doorvertaling hiervan, is het cruciaal dat er structurele ethische toetsing plaatsvindt op maatschappelijk wenselijke randvoorwaarden. De toenemende relevantie van deze oplossingen zijn niet een tijdelijk fenomeen, maar zullen ten minste voor de middellange termijn relevant zijn. Door de dual-use te waarborgen zullen de technologische innovaties echter, ongeacht veranderingen in de geopolitiek, van grote meerwaarde blijven voor onze economie en welvaart.

Internationale OEM's en grote bedrijven als vliegwiel voor innovaties

Voor de versterking van ons innovatieve ecosysteem zijn zogenaamde Original Equipment Manufacturers (OEM's) cruciaal. Deze bedrijven zijn niet alleen werkgevers met economische meerwaarde, maar werken vaak als vliegwiel voor een heel innovatie-ecosysteem. MKB-bedrijven die toeleveren aan de OEM's, ZZP'ers die adviseren en ondersteunen bij de OEM's of toeleveranciers. De impact van een OEM als groot productiebedrijf op een campus ecosysteem moet niet onderschat worden, en verdient expliciet aandacht in dit stuk. Ze zorgen voor schaal en trekken hele ketens mee naar onze campussen. Het beste voorbeeld waar dit in Nederland uitstekend heeft gewerkt is met ASML voor de Brainport Eindhoven. Daarom zien wij het als een belangrijke opgave voor Campus Zuid-Holland om nieuwe en bestaande scale-ups te faciliteren in hun groei tot OEM, en tegelijkertijd in het aantrekken van internationale bedrijven die in deze rol verankert kunnen worden in Zuid-Holland.

Human capital en schaarste

De schaarste voor technologisch personeel wordt in alle sectoren en op alle opleidingsniveaus gevoeld. Niet zelden lezen wij in kranten hoe het tekort van technisch geschoold personeel het vestigingsklimaat in Nederland verslechterd. In fabrieken met honderden medewerkers werken soms slechts tientallen Nederlanders, simpelweg omdat er zo weinig mensen afstuderen met de nodige technische expertise. Universiteiten, Hogescholen en mbo's kunnen een sleutelrol spelen in het opleiden van personeel in de meest relevante beroepsgroepen. Vanuit Campus Zuid-Holland kunnen overkoepelende analyses gedaan worden op behoefte per regio en kan hier een strategische aanpak voor ontwikkeld worden in samenwerking met de opleidingsinstituten binnen het Zuid-Hollandse ecosysteem. Een unieke kans om talent te verbinden aan maatschappelijke opgaven en regionale bedrijven.

Groeien naar één complementair ecosysteem

Campus Zuid-Holland komt pas echt tot haar recht wanneer er één complementair ecosysteem wordt gerealiseerd, met behoud van alles wat individuele campussen uniek en waardevol maakt. Het is al een trend in onze economie dat campussen steeds meer gaan functioneren als open innovatieve ecosystemen, en steeds minder als losse eilandjes. Zuid-Holland heeft een unieke kans om de diversiteit in ons innovatielandschap tot een kracht te maken. Een netwerkstructuur maakt het voor campussen mogelijk om elkaar te versterken op processen, kennismanagement, en inhoud. Dit vraagt om digitale kennisdeling en slimme fysieke verbindingen. Daarom ook het pleidooi voor een kennisloket en regietafel. Van deeptech tot cyber veiligheid en van ruimtevaarttechnologie tot biomedische toepassingen, hoe verschillend de inhoud ook is, de uitdagingen zijn vaak vergelijkbaar. Daarom kan een netwerkstructuur alle spelers in het ecosysteem in staat stellen effectiever te werken.

Hoofdstuk 3 Analyse huidige kansen en uitdagingen

Naar een geïntegreerd Ecosysteem

Zuid-Holland is uniek in Nederland en Europa. Maar weinig regio's hebben zo'n rijke diversiteit aan toonaangevende universiteiten, campussen en kennisinstellingen. Niet alleen heeft Zuid-Holland sterke industrieën als maritieme maak, ruimtevaart, biotechnologie, quantum en medtech, maar dit alles staat direct in verbinding met de Rotterdamse Haven als poort naar de rest van Europa en de wereld. De combinatie van kennis en expertise, industrie en bedrijvigheid, en internationale logistiek geeft Zuid-Holland uitzonderlijk veel economische potentie.

Voor de transitie naar een circulaire economie zijn veranderingen nodig. Nieuwe productieketens, hergebruik van grondstoffen en biobased alternatieven komen op, maar moeten nog vertaald worden naar schaalbare verdienmodellen. Artificiële intelligentie en robotisering veranderen hoe we werken en concurreren, terwijl geopolitieke spanningen de urgentie van dual-use innovaties eens te meer benadrukken. Daarom is het belangrijk dat de economische structuur van het Zuid-Hollandse innovatielandschap innovatief en concurrerend blijft en circulair wordt. Zo worden we minder afhankelijk van mogelijkheden die afhankelijkheidsrelaties misbruiken voor eigen gewin, en dragen we bij aan grote maatschappelijke opgaven.

Drie uitdagingen hangen in deze context samen. In de eerste plaats maakt de versnippering van campussen en kennisinstellingen dat deze te vaak als eilandjes functioneren, in de plaats van als een holistisch geïntegreerd ecosysteem. Meer integratie kan leiden tot schaalvoordelen en verbeterde synergie.

De tweede uitdaging betreft het aantrekken van OEM's door campussen. De kans om een OEM aan te trekken wordt groter wanneer er vanuit een overkoepelend ecosysteem wordt samengewerkt aan overkoepelende doelen. Zo is het prima denkbaar dat een grote OEM die zich in Zuid-Holland vestigt zowel een impuls aan de TU Campus Delft, NL Space Campus Noordwijk, als Unmanned Valley Katwijk kan geven, ongeacht op welke van deze campussen de OEM zich vestigt. Hier strategisch in samenwerken en elkaar 'wat gunnen' vergroot economische kansen.

De derde uitdaging zit in de spanning die er bestaat tussen de snelle ondernemersdynamiek en de onzekerheid die lange-termijn maatschappelijke doelen met zich mee kunnen brengen. Startups en scale-ups zijn van fundamenteel belang voor onze opgaven richting een toekomstbestendige economie. Het totale ondernemingsklimaat staat echter flink onder druk,

waardoor het vaak te lastig is voor deze bedrijven om te floreren. De snelheid die het internationale innovatielandschap meebrengt moeten we ook in Zuid-Holland beter faciliteren.

De perspectieven voor Zuid-Holland zijn, onder de juiste voorwaarden, uitstekend. Niets doen zal echter de economie nog veel kwetsbaarder maken dan ze nu is, en is daarom geen optie. Campus Zuid-Holland kan een wezenlijke bijdrage leveren aan een weerbare en duurzame economie die robuust is en van maatschappelijke meerwaarde.

Elke campus binnen onze provincie is uniek met een eigen profiel. Vijf campussen vormen samen de zogenaamde kopgroep:

- a) **NL Space Campus:** Deze campus in Noordwijk herbergt een groeiend cluster bedrijven gespecialiseerd in de ontwikkeling en toepassing van ruimtevaarttechnologie en -data, met name nauw verbonden met de Europese ruimtevaartorganisaties ESA en EUSPA. Hier vinden bijvoorbeeld ontwikkelingen plaats op het gebied van satellietcommunicatie en satellietnavigatie. Deze campus mist nog de structurele aanwezigheid van een kennisinstelling en worstelt met beperkte investeringsruimte en een matige bereikbaarheid. Ze is daarmee ook onvoldoende verbonden met andere campussen zoals Delft, waar belangrijke onderdelen van het space ecosysteem gevestigd zijn. Ook netcongestie hangt als een donkere wolk boven deze campus, al wordt hier, vanuit de ruimtevaart, op dit moment hard gewerkt aan een oplossing.
- b) **Leiden Bio Science Park:** Deze campus is een zwaargewicht voor de economie en werkgelegenheid in Zuid-Holland, en valt zelfs onder de top 10 grootste bio science campussen ter wereld. Tal van vaccins, medicijnen en andere biomedische toepassingen vinden hier hun oorsprong. Ook dit park kampt met beperkte groeiruimte, al biedt het type bedrijvigheid wel ruimte om niet alleen in de breedte, maar ook in de hoogte, te kunnen ontwikkelen. Risico's die met de snelle groei van de campus gepaard gaan zijn het potentiële verlies van jonge groei-bedrijven en eenzijdige economische afhankelijkheid.
- c) **De TU Delft Campus** is samen met Leiden Bio Science Park de bekendste campus in Zuid-Holland. Delft is een wereldspeler op nanotechnologie en quantum, en speelt een cruciale, internationale rol op gebied van duurzame en hoogtechnologische innovaties. Deze campus heeft ongekende potentie voor dual-use oplossingen voor de luchtvaart, ruimtevaart (samen met Noordwijk), sensortechnologie (samen met Katwijk), robotica en de energietransitie (inclusief strategische autonomie in energievoorziening). Tegelijk zijn ook hier grenzen aan groei. De universiteitscampus beslaat ruim 1,6 km², een dusdanig grote campus brengt enorme economische meerwaarde, maar ook uitdagingen, bijvoorbeeld op ruimtegebruik. Op de TU Delft Campus staan ook diverse fieldlabs die cruciaal zijn voor experimenteerruimte voor innovators, zoals The Green Village. Samen met het naastgelegen industrieterrein Schieoevers, waar veel innovatieve maakindustrie zit maar waar de komende jaren ook

duizenden woningen worden gebouwd, vormt de TU Campus het Innovatie District Delft (IDD).

- d) Ook in Delft vormt de Biotech Campus Delft, met Planet B.io een unieke innovatie-hub waar bedrijven en kennisinstellingen samen aan de opschaling van biotechnologische processen werken. Fundamenteel onderzoek komt hier samen met industriële productie en diverse pilot faciliteiten. De campus levert een belangrijke bijdrage aan zowel de circulaire transitie als dual-use inzetbare technologieën. Dit gebeurt bijvoorbeeld door de ontwikkeling van biobased materialen en duurzame chemicaliën. Uitdagingen liggen in het wegnemen van barrières en het mogelijk maken van snelle opschaling.
- e) Het innovatieve ecosysteem van Rotterdam is divers, en kent de Erasmus MC Campus als onderdeel van de 5 campussen in de kopgroep innovatiecampussen in Zuid-Holland. De Erasmus MC campus is het grootste universitair medisch centrum van Nederland, waarin zorg, onderwijs en onderzoek elkaar versterken. Toonaangevende onderzoeksfaciliteiten dragen bij aan wereldwijde doorbraken op medisch vlak.

Aanvullend op de kopgroep campussen zijn de volgende campussen ook van belang voor Zuid-Holland, en verdienen ze daarom een plek binnen het ecosysteem.

- f) Als eerste ook in Rotterdam, de scheepvaartcampus en IT-campus. Zij geven de stad een robuust en gediversifieerd economisch profiel. Rotterdam heeft met een kopgroep campus en deze campussen samen zelfs zoveel economische diversiteit dat effectief samenwerken soms zelfs binnen de stad al een uitdaging is. Met name de kleinere campussen in onze grootste stad zullen gesterkt worden door Campus Zuid-Holland.
- g) Unmanned Valley in Katwijk is een sterke experimenteerplek voor drone- en sensortechnologie. Het voormalige vliegveld is in relatief korte tijd getransformeerd naar een geboortepark voor veelbelovende startups met dual-use toepassingen. Ondanks een veelbelovende start van de campus ontbreekt het momenteel nog aan goede verbinding met het ecosysteem. Zowel fysiek, qua infrastructuur, als immaterieel, qua samenwerkingsverbanden, is de campus nog onvoldoende verbonden met de rest van 'Campus Zuid-Holland'. Deze koppeling is de belangrijkste uitdaging voor deze campus.
- h) The Hague Security Delta (HSD) is het nationale centrum van digitale veiligheid. Met een sterk netwerk gedreven ecosysteem van verbonden partners in onderwijs, bedrijfsleven, overheid en kennisinstellingen. Ondanks dat het cyber-inhoudelijke netwerk stevig verbonden is met regionale, nationale en internationale partners, is de samenwerking met andere regionale campussen erg beperkt. Dit is een, tot nu toe, gemiste kans aangezien cybersecurity van groot strategisch belang is voor alle innovatieclusters in de provincie. Daarmee liggen er grote kansen om de HSD beter te verbinden, en daarmee zelf ook te versterken, door strategisch af te stemmen over infrastructuur, human capital, en ruimtelijke keuzes.
- i) Dordrecht en Gorinchem vervullen een belangrijke rol binnen de maritieme maakindustrie, direct gekoppeld aan praktijkonderwijs en

vakmanschap. De techniekcampus rond Damen Shipyards, Smart Campus Leerpark (SCALE), en de Duurzaamheidsfabriek Dordrecht zijn waardevolle economische pijlers die cruciaal zijn voor het maritieme innovatie-ecosysteem. De regio heeft met name een uitdaging op gebied van structurele financiering en regionale regie. Gerichte strategische inzet hierop zal ertoe leiden dat de kracht van deze campussen in de nabije toekomst beter benut kan worden.

- j) Dutch Innovation Park in Zoetermeer is tot slot een IT-campus met een scherpe focus op cybersecurity en data-toepassingen. Ondanks een sterke samenwerking met het bedrijfsleven, onderwijs en kennisinstellingen is het ecosysteem nog onvolwassen. Inhoudelijk is er vrij breed overlap met The Hague Security Delta. Aangezien beide campussen verschillen in kansen en bedreigingen kunnen zij juist, mede door de uitstekende HOV-verbinding, elkaar versterken. Om echt onderdeel te worden van de beoogde 'Campus Zuid-Holland', is het voor Zoetermeer belangrijk de mobiliteit te versterken, met name richting Rotterdam en Leiden. Delft en Den Haag genieten al uitstekende verbinding met Zoetermeer. Zoetermeer kan met de juiste investeringen en strategie uitgroeien tot digitale schakel.

Als wij de verschillende campussen naast elkaar leggen wordt de rijkdom die wij in Zuid-Holland hebben duidelijk zichtbaar, en zien wij veel potentie en ambitie. Wat wel cruciaal is voor het succes van Campus Zuid-Holland is een overkoepelende strategie die bijdraagt aan de successen van de individuele campussen en aan het hele Zuid-Hollandse ecosysteem. Campus Zuid-Holland is bedoeld als open ecosysteem voor innovaties binnen de provincie. Dus mag een innovatieve plek buiten beschouwing zijn gebleven in het visiestuk is dit zeker geen uitsluiting.

De uitdaging is om gericht en strategisch te werken aan gezamenlijke slagkracht. Het is van belang binnen deze samenwerking, Campus Zuid-Holland, de autonomie van alle individuele campussen onaangetast te laten, terwijl overkoepelende samenwerking, onder meer via regietafels, de effectiviteit in de aanpak van overstijgende belangen versterkt.

De potentie is er qua kennis en expertise, maar ook qua infrastructuur, mensen en bedrijven. Tegelijk neemt de urgentie met de tijd toe. Het ondernemersklimaat staat onder druk, maatschappelijke uitdagingen vragen om actie, en de geopolitieke situatie liegt er ook niet om.

Daarom willen wij toewerken naar Campus Zuid-Holland, waarin ruimtelijke keuzes strategisch worden afgestemd, de fysieke en digitale infrastructuur geoptimaliseerd worden, regie en kennismanagement overkoepelend geregeld worden ten dienste van alle campussen, en er hopelijk ook een gedeelde, collaboratieve, cultuur zal ontstaan.

Hoofdstuk 4 Strategische prioriteiten voor het innovatie-ecosysteem

Kernopgaven

Zuid-Holland bruist van innovatiekracht. Alle bouwstenen zijn er om Zuid-Holland door te ontwikkelen als de meest innovatieve regio van Europa. Nergens anders zijn zoveel universiteiten, campussen, bedrijven en kennisinstellingen zo dicht op elkaar geclusterd. Iedere universiteit en iedere campus heeft diens eigen specialisaties, die elkaar enorm kunnen versterken. De eenheid en samenhang die nodig is voor een toekomstbestendige economie in Zuid-Holland laat nog wel te wensen over. Daarom ligt er een opgave om te werken aan samenhang tussen campussen, overheid, kennisinstellingen en bedrijven. Kennis, expertise en technologie zijn er in overvloed. Juist nu er geopolitiek, ecologisch en economisch veel ontwikkelingen zijn is de versnippering niet langer veroorloofd. Daarom staat de transitie van een versnipperd landschap naar één campus Zuid-Holland centraal. Hierin verdienen vier opgaven prioriteit:

Boven alles gaat het nu om **strategisch samenwerken over campusgrenzen heen**. Dit vereist strategische keuzes die het aantrekkelijk maken voor campussen om voor overstijgende belangen samen op te trekken. Zonder een incentive kan samenwerking in contrast staan ten opzichte van individuele belangen. Dit vraagt ook om een centrale regietafel inclusief een gecoördineerd kennismanagementsysteem zodat campussen en bedrijven niet steeds het wiel opnieuw hoeven uit te vinden.

Ten tweede vereist het toekomstbestendig maken van onze economie **heldere ruimtelijke prioriteiten**. Vrijwel alle sectoren worstelen met ruimtegebrek. Strategische ruimtelijke sturing en een integrale afweging van economische, ecologische en maatschappelijke belangen verdient daarom prioriteit. De circulaire transitie vereist de juiste keuzes op gebied van recycling, biobased chemie en watergebonden processen. Met name watergebonden locaties in de hoge milieucategorie (HMC) dienen beschermd en optimaal benut te worden. De nadruk dient daarom te liggen bij sectoren en clusters die een sleutelrol hebben in de versterking van de brede welvaart in Zuid-Holland.

Als derde is er inzet nodig voor de **fysieke en digitale verbinding** tussen campussen. Het kaartje geeft een beeld met goede OV-verbindingen in het groen en knelpunten in het OV in het rood. Ook de fietsinfrastructuur dient op orde te zijn. Daarnaast is een veilige en betrouwbare digitale verbinding minstens zo belangrijk. Tot slot vraagt goede integratie om de mogelijkheid voor studenten, onderzoekers en professionals om langere tijd op dezelfde locatie te verblijven. Deze ruimte wordt tot nu toe niet of in ieder geval onvoldoende gefaciliteerd. Universiteiten en campusorganisaties kunnen hierin van waarde zijn.

Tot slot, moet Campus Zuid-Holland in de vierde plaats bijdragen aan de internationale profilering van Zuid-Holland als innovatieve topregio. Hierbij zijn grote productiebedrijven of OEM's van cruciaal belang, omdat zij een heel ecosysteem aanzienlijk kunnen versnellen, zoals ASML dat doet voor Brainport Eindhoven. Om relevant te blijven op mondiale schaal is een sterk profiel van Zuid-Holland in het belang van al onze campussen. Campus Zuid-Holland kan zich internationaal positioneren als broedplaats van circulaire en defensieve innovaties en technologieën.

Overige randvoorwaarden voor realisatie Campus Zuid-Holland

1. Human capital

De Zuid-Hollandse economie kampt met tekorten op de arbeidsmarkt, met name voor technisch geschoold personeel op alle opleidingsniveaus. Campus Zuid-Holland moet daarom ook bijdragen aan een gedeelde human capital strategie. Dit is in het directe belang van hoogtechnologische maakbedrijven (vaak maritiem), cyberveiligheid of circulaire bouw, vakmensen zijn hard nodig. Dit vraagt om verdere versterking van de al bestaande Zuid-Hollandse human capital agenda, bijvoorbeeld met hybride leerwerk trajecten en omscholingsprogramma's.

2. Van innovatie tot massaproductie

In het huidige Zuid-Hollandse innovatielandschap gaat al veel goed, zoals onder meer de vroege fase van onderzoek tot prototype. De stappen van prototype tot (massa)productie blijkt daarentegen erg lastig in de bestaande context. Dit vraagt om een gerichte aanpak die oplossingen faciliteert voor bedrijven om dit gat te dichten. Campus Zuid-Holland kan, bijvoorbeeld door OEM's of andere grote

productiebedrijven aan te trekken, startups beter in staat stellen om door te groeien naar scale-up. Ook helpt het om overstijgend, en in samenwerking met overheden, strategisch te werken aan het creëren van eerste afzetmarkten.

3. **Maatschappelijk draagvlak**

Erkenning van het spanningsveld tussen maatschappelijke waarden en economische belangen vereist een gezonde ethische afweging, met name waar het aan de dual-use economy raakt. Campus Zuid-Holland is hier van meerwaarde door in te zetten op transparantie, heldere communicatie en structurele ethische toetsing van projecten. Dit draagt bij aan het bewaren en vergroten van draagvlak, en vergroot het vertrouwen in maatschappelijke en technologische ontwikkelingen.

4. **Centraal gestuurd kennismanagement**

De campussen in Zuid-Holland hebben enorm veel kennis en expertise in huis.

Een centraal kennisloket stelt campussen beter in staat effectief te sturen op organisatorische, juridische en praktische uitdagingen, mede ook door gebruik te maken van best practices van andere campussen. Niet minder belangrijk zijn shared services zoals bijvoorbeeld gedeelde testfaciliteiten die ertoe leiden dat middelen beter benut worden, en parallel investeren niet onnodig gebeurt. Het is aanvullend van grote meerwaarde als kleine campussen met de juiste ondersteuning minder tijd kwijt zijn aan het zeker stellen van hun continuïteit en het beheren van subsidiestromen. Deze tijdsinvestering kan dan namelijk verlegd worden naar het werkelijk doorontwikkelen van de campus en beter faciliteren van de gehuisveste bedrijven.

5. **Samen optrekken richting Rijk en Europa**

Een aantal uitdagingen waar campussen tegenaan lopen, vraagt om een gezamenlijk optrekken richting Rijk en Europa. Eenheid versterkt de positie in Nederland, Europa en de wereld. Door samen op te trekken naar buiten toe versterkt Campus Zuid-Holland haar positie richting Rijk en Europa. Dit vergroot de kans op het aantrekken van financieringen, het strategisch bijsturen van beleid en deelname aan internationale programma's.

6. **Externe randvoorwaarden aanpakken**

Tot slot hangen grote externe problemen als een zwaard van Damocles boven de markt. Met name de stikstofbeperkingen en netcongestie vormen een bedreiging. Succes hangt mede af van een Europees Level Playing Field. Zonder een Rijk dat structurele problemen effectief aanpakt kan het innovatielandschap in Zuid-Holland niet tot haar volle potentie komen. Campus Zuid-Holland kan een signalerende en activerende rol spelen richting beleidsmakers op knelpunten.

Concluderend: Campus Zuid-Holland gaat om veel meer dan het verbinden van campussen. Het vraagt breed overkoepelend beleid dat leidt tot wijzigingen in regelgeving, betere regie, en breed maatschappelijk draagvlak. Dit is letterlijk een randvoorwaarde om een stevig fundament te realiseren waarop een toekomstbestendige economie kan draaien.

Hoofdstuk 5 Aanbevelingen en voorgestelde acties

De ambities, doelstellingen en bevindingen worden in deze paragraaf vertaald in een aantal concrete aanbevelingen. Voor de overzichtelijkheid hebben wij deze aanbevelingen puntsgewijs vormgegeven, en onderverdeeld onder de vier centrale uitdagingen die de rode draad vormen in dit visiestuk.

Bouw een ecosysteem met een samenwerkingscultuur

- a. Start een Regietafel Campus Zuid-Holland. De cultuurverandering die nodig is om de doelen te bereiken begint bij het opzetten van een regietafel waarin provincie, gemeenten, de vijf kopgroep campussen, maar ook kleinere campussen, kennisinstellingen, de MRDH en vertegenwoordiging vanuit Rijk en bedrijfsleven deelnemen. Deze regietafel stelt prioriteiten vast, bewaakt de voortgang, en stemt inzet op gezamenlijke doelen af.
- b. Thematische aanpak met lead-partners. Per transitie of sector kan een universiteit of campus de rol van lead-partner krijgen. Dit waarborgt eigenheid en gezamenlijke sturing binnen transities en opgaven waar meerdere campussen aan bijdragen.
- c. Ontwikkel een kennisloket. Faciliteer vanuit Campus Zuid-Holland een centraal kennisloket waar iedere campus toegang krijgt tot de beschikbare kennis en expertise op organisatorisch, juridisch en praktisch gebied. Dit loket kan voorkomen dat campussen middelen moeten steken in het opnieuw uitvinden van het wiel.
- d. Ontwikkel een gezamenlijke financieringsstrategie. Financiering is nu nog te vaak direct gelinkt aan de continuïteit van campussen. Tegelijkertijd spelen campusorganisaties een cruciale rol in het realiseren van de juiste randvoorwaarden voor een florerende campus. Daarom moet ingezet worden op een situatie waarin die bestaanszekerheid de basis is waar campussen vanuit werken, zodat de capaciteit ingezet kan worden voor de versterking van ons innovatie-ecosysteem. Om van daaruit afspraken te maken over cofinanciering en gezamenlijke aanvragen op onderwerpen waar meerdere Zuid-Hollandse campussen aan bijdragen, zodat een wederkerige relatie ontstaat.
- e. Organiseer een jaarlijkse Campus Summit. Tot slot stellen wij voor dat Campus Zuid-Holland ieder kalenderjaar een conferentie organiseert voor alle relevante stakeholders, inclusief ondernemers, onderzoekers, beleidsmakers en studenten. Dit kan thematisch ingericht worden en draagt bij aan de zichtbaarheid en internationaal profiel.

Stel strategische ruimtelijke prioriteiten

- a. Ontwikkel een ruimtelijke voorkeursstructuur waarin de prioriteit per regio en sector bepaald wordt. Breng hiervoor in kaart waar uitbreiding en intensivering mogelijk en gewenst is.
- b. Reserveer strategische ruimte voor toekomstige gebiedsontwikkelingen. Houd er vooraf rekening mee dat ambities alleen gerealiseerd kunnen worden wanneer dit praktisch mogelijk is. Daarom is het cruciaal dat, waar dit voor de (middel)lange termijn naar waarschijnlijkheid nodig is, voldoende fysieke ruimte voor bedrijvigheid gewaarborgd wordt, bijvoorbeeld via bestemmingsplannen op omliggende gronden.
- c. Verken per campus ruimte-efficiënte oplossingen. Veel bedrijvigheid is bijvoorbeeld niet per se grondgebonden, en in die gevallen kan ook in de hoogte uitgebreid worden. Dit is niet in alle gevallen haalbaar of wenselijk, maar zal wel bijdragen aan de totale ruimtelijke opgave waar wij voor staan. Ook kan voor ruimtelijke efficiëntie gekeken worden welke bedrijvigheid niet binnen een campus hoort, maar elders in een gemeente past om ruimte te creëren voor bedrijven die hier beter bij passen.
- d. Creëer real-time inzicht met een ruimtelijk-economisch dashboard. Op deze manier kunnen provincie, gemeenten en campusbesturen strategischer en effectiever sturen op grondgebruik, ruimteclaims, innovatie-impact en werkgelegenheidsontwikkeling.

Fysieke en digitale bereikbaarheid

- a. Investeer in OV-knooppunten en hoogwaardig openbaar vervoer. Dutch Innovation Park in Zoetermeer kan in een versnelling komen door betere OV-verbindingen richting nabijgelegen kopgroep campussen. Noordwijk en Katwijk kunnen betere ontsluiting ook goed gebruiken, in het bijzonder een betere ov-bereikbaarheid richting Delft.
- b. Ontwikkel mobiliteitshubs. Vervoer tussen campussen kan slimmer, duurzamer en sneller met gedeelde faciliteiten zoals e-mobiliteit, deelvervoer en logistiek.
- c. Verken of en waar de fietsinfrastructuur beter kan. Dit betreft met name de fietsinfrastructuur binnen campussen. Het is duurzamer en gezonder wanneer de fiets op alle campussen altijd een snelle, veilige en aantrekkelijke optie is. Wanneer ook gekeken wordt naar snelfietspaden tussen nabijgelegen campussen verhoogt dit ook de bereidheid om met de (elektrische)fiets van A naar B te reizen.
- d. Stimuleer tot slot ook digitale bereikbaarheid en verbinding van campussen. Voor gezamenlijk kennismanagement, in het bijzonder bij samenwerkingsprojecten tussen verschillende campussen, is het belangrijk in te zetten op veilige en snelle dataverbindingen tussen de Zuid-Hollandse campussen waarin gevoelige projecten real-time of op afstand afgestemd en effectief opgepakt kunnen worden.

Versterk het internationale profiel

- a. Ontwikkel een sterk merk. Om profiel op te bouwen op het internationale toneel is een sterk, internationaal merk van groot belang. Deze branding moet samengaan met een passende communicatiestrategie, en goed afgestemd worden op de belangen en profielen van de deelnemende campussen.
- b. Belangenbehartiging vanuit Campus Zuid-Holland. Voor belangen van campus overstijgend belang is het strategisch wenselijk om gezamenlijk als ecosysteem voor deze belangen op te komen richting het Rijk en Europa. Campus Zuid-Holland kan deze rol op zich nemen.
- c. Zoek de verbinding met andere topregio's. Om de potentie maximaal te benutten is het van belang ook voorbij de grenzen van het eigen ecosysteem te kijken en als Campus Zuid-Holland gericht te werken aan complementaire samenwerkingsverbanden in Europa.

Hoofdstuk 6 Appèl!

Zuid-Holland staat voor een kantelpunt. Onze provincie kent een unieke positie met universiteiten, campussen, kennisinstellingen, bedrijven en talent dichtbij elkaar geclusterd. Ondanks dat wij alles in huis hebben lukt het nog onvoldoende om de kansen die dit biedt te verzilveren. De combinatie van versnippering, te schaarse ruimte, tekorten aan technisch personeel en tal van andere belemmeringen in het opschalen van productieprocessen maken ons kwetsbaar.

Dit visiestuk is een handreiking van het CDA Zuid-Holland om de uitdagingen die hieraan ten grondslag staan samen het hoofd te bieden. Campus Zuid-Holland is geen fysieke campus, maar een overkoepelend netwerk die de unieke diversiteit aan campussen kan helpen toe te groeien naar een complementair ecosysteem. Dit creëert een synergie die bijdraagt aan internationale profilering, en maakt Zuid-Holland in economisch opzicht toekomstbestendiger.

Daarom sluiten wij graag af met het volgende appèl: De uitdagingen waar wij voor staan zijn te groot om aan het toeval over te laten. Laten wij daarom in Zuid-Holland de handen ineenslaan, samen als campussen, ondernemers, studenten, onderzoekers, universiteiten, kennisinstellingen, overheden, maatschappelijke organisaties en iedereen in het innovatieve ecosysteem. De door ons geïdentificeerde aanbevelingen vormen een uitgestoken hand richting samenwerking. Het visiestuk is nadrukkelijk bedoeld als uitnodiging om het gesprek over de toekomst van ons innovatielandschap gericht te gaan voeren. Door samen onze verantwoordelijkheid te nemen, bouwen wij aan een toekomstbestendige economie die uitblinkt op gebieden waar we nu nog kwetsbaar zijn, en die mondiaal concurrerend is, terwijl het oplossingen biedt voor maatschappelijke uitdagingen.

Doe mee! Trek samen met ons op en bouw mee aan een weerbare economie en een weerbare samenleving.